

INnovative and New Solutions for Sustainable Employability

INTENSE

HARIDUSKAVADE HINDAMINE
ÕPPE SISU

ARE YOU INTENSED?

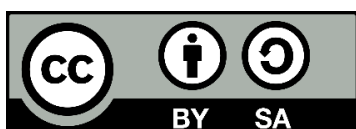

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Sisukord

1	SISSEJUHATUS.....	2
1.1	HARIDUSKAVADE HINDAMINE	2
1.2	HINDAMISE PÕHJUSED.....	2
1.3	HINDAMISKAVA	3
2	PÕHIIDEED.....	6
2.1	CIPP-MUDEL	6
2.2	PANUSE ANALÜÜSI MUDEL.....	7
2.3	OECD KRITEERIUMID	10
2.4	MUUDATUSTE TEOORIA.....	11
3	HINDAMISPLAAN.....	12
3.1	SISSEJUHATUS.....	12
3.2	PÕHJUSLIK OMISTAMINE	12
4	NÄITAJAD.....	14
4.1	NÄITAJA MÄÄRATLUS.....	14
4.2	NÄITAJATE OMADUSED.....	14
4.3	NÄITAJATE LIIGID	15
5	ARUANDED, SUHTLUSKAVA JA EETILISED KÜSIMUSED.....	17
5.1	ARUANDED.....	17
5.2	TEABEVAHETUSSTRATEEGIAID.....	18
5.3	EETILISED KÜSIMUSED.....	18

INTENSE'i konsortsiumi koostatud versioon 1.0; avaldatud 19.08.2019

Kui ei ole märgitud teisiti, siis kehtib selle töö kohta Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 rahvusvaheline litsents

1 SISSEJUHATUS

1.1 HARIDUSKAVADE HINDAMINE

Kui räägime kava hindamisest, viitame meetmele, mis koosneb kahest osast: **HINDAMINE** ja **HARIDUSKAVAD**.

Hindamine tähendab hinnangute andmist, et teha nende põhjal otsuseid.

Hariduskava saab kirjeldada kui isiklike, metoodiliste, materiaalsete ja ajaliste ressurside kogu inimeste harimise või pädevuse suurendamise eesmärgil kindlas sotsiaalses tegelikkuses.

Kava hindamist võib seega kirjeldada järgmiselt:

planeeritud ja süstemaatilised meetmed, mida rakendatakse kindla hariduskava suhtes. Eesmärk on anda hinnang kava osalise või kogu arengu, planeerimise või mõju väärtusele ning saada kasulikku teavet kava tõhususe, järjepidevuse või vajaduse korral kohandamise kohta otsuste tegemiseks.

1.2 HINDAMISE PÕHJUSED

Kava rakendamiseks on vaja inimeste osalemist, aja ja ressursside investeerimist ning meie rangete normidega sotsiaalkeskkonna mõjutamist.

Kava elluviimine tähendab seega, et on vaja teha investering ja kaasata ressursse, mis pole ülejäänud ajal teiste tegevuste jaoks kättesaadavad. On oluline veenduda kava pikaajalises mõjus ja prognoosida selle tulemusi ning neid loomulikult pidevalt üle vaadata.

Hindamisel on võimalik tuvastada kava hüved nii seotud asutuste inimestele (vaatlejad, õpilased, õpetajad, toetajad jt) kui ka keskkonnale/võrgustikule. Lisaks on see väärtuslik töövahend tehtud investeeringute põhjendamiseks.

Kokkuvõttes võib öelda, et hindamise põhjused on järgmised:

- ✓ riiklike vahendite tõhusus;
- ✓ otsuste tegemise alus;
- ✓ kava täiustamine;
- ✓ lühi- ja pikaajalise mõju ülevaatamine ja dokumenteerimine;
- ✓ klientide ja õpilaste pädevuse jätkusuutlik arendamine;
- ✓ võimalus kohandada teistes hariduskontekstides;
- ✓ jms.

Hindamisel tuvastatakse aspektid, mis ei toimi soovitud tasemel. Peale selle võimaldab see kindlaks teha ja tuua esile valdkonnad, mis kavas hästi toimivad. On võimalik tuvastada isegi need probleemid, mis ei kuulu tegelikku kavasse, ja see võib aidata parandada kava tõhusust.

Hindamist võib seega korraldada järgmistel eesmärkidel:

- ✓ tuvastada õpilaste vajadused kava alguses;
- ✓ jälgida õpilaste tulemusi kava täitmisel;
- ✓ hinnata õpilaste saavutatud eesmärke.

Hindamine võimaldab ka põhjendada tõhususe eesmärgil tehtud investeeringuid. See aspekt on väga tähtis, kui eeldatakse, et projekte ja kavu rahastatakse riiklikest vahenditest.

Selge ja läbipaistev hindamine, mis tõestab kava tõhusust ja mõjusust, aitab saada ametiasutuste toetust.

1.3 HINDAMISKAVA

Kava hindamise protsess sõltub suurel määral kava omadustest ja kontekstist. Seega mõjutab see valitud hindamismudelit, mida kasutatakse võrdlusalusena. Ent enamik hindamisprotsesse hõlmab tõenäoliselt järgmist:

- ✓ käsitusviis;
- ✓ plaan;
- ✓ andmete kogumine;
- ✓ analüüs;
- ✓ aruanne.

Enne hindamist tuleb teatud teemad selgeks teha.

Kujutage ette, et teil palutakse oma töövaldkonnas hinnata mingit kava. Küsimused võivad olla järgmised.

- ✓ Kes peaks hindamise tegema?
- ✓ Miks soovite kava hinnata?
- ✓ Mida täpselt peaks hindama (kogu kava või osa sellest)?
- ✓ Millised on lisatingimused ja piirangud?
- ✓ Kas hindamist saab teha praegustes tingimustes?

Muud küsimused, mis võivad alguses tekkida

- ✓ Milliste osadega tuleb arvestada?
- ✓ Kas on olemas ka tegevuste näitajad?
- ✓ Milliseid kvaliteedikriteeriume peaks kasutama?
- ✓ Milline teave on kättesaadav väljaspool kava konteksti?

Need on mõned küsimused, millele on vaja leida vastus enne hindamise alustamist.

Kava elluviimine

Kava rakendamisel saame kirjeldada kaht olukorda. Esiteks, kavas on planeeritud või see sisaldab hindamist, ja teiseks, seda pole tehtud.

Esimesel juhul on võimalik kasutada hindamist tegelikus kavas esitatud põhimõtete alusel. Sellist hindamist võib täiendada või täiustada üldisem käsitusviis, mida pole kavasse lisatud, vaid mida saab kasutada hinnangu parandamiseks. Teise variandi puhul peaks hindamise aluseks olema kava omadused ja arendamine, kuigi see pole kava tegelik osa.

Kujutage ette, et vahetus läheduses alustatakse kava jätmete ringlussevõtu suurendamiseks. Samas kavas oli mõju hindamise ja täiustamise etapp, milleni on võimalik jõuda kava täites. Selles etapis

loodetakse pärast kava kasutuselevõttu suurendada ringlussevõttu 10%. Seda võidakse teistes linnaosades pidada ebaõnnestumiseks või isegi läbikukkumiseks, sest kõnealusel linnaosal on oma eripärad. Ent praegusel juhul võib 10% pidada edusammuks, sest selles linnaosas, kus esineb sotsiaalseid pingeid, pole linnaarengus iial selliseid edusamme saavutatud.

Sellise tõlgendusega määrab hindaja protsessile tõhususe kriteeriumi õiges kontekstis, mida mõjutavad ka kavavälised aspektid. Kui seda konteksti ei arvestata, võivad hinnangud olla moonutatud või ebarealistlikud. Seega on kava eeliseks, kui selle tegelik ülesehitus sisaldab hinnangu andmist.

Olenemata sellest, kas see on lisatud kavasse või mitte, tuleb hindamisel alati arvestada, milliseid lahendusi ja alternatiive pakutakse. See annab teile võimaluse valida kõige tõhusam viis.

Hindamise edukus

Hindamise edukus sõltub suurel määral protsessi kavandamisest ja korraldamisest. On väga tähtis, et andmete kogumisele mõeldakse juba planeerimise etapis. Hindamismeeskonnal peab olema võimalikult varakult teada andmete kogumise tähtaeg (esialgne ja vajaduse korral ka hilisem) ning meeskond peab tagama, et on olemas andmete kogumise kord (küsimustikud, vaatlused, testid jms) ja volitused selle täitmiseks.

Pärast andmete kogumist on hindaja käes tundlikud andmed, mida tuleb hoida salajas. Nagu igat liiki isikuandmete puhul, hindavad hindajad ka andmeid, andmekaitsepõhimõtteid ja teatud eetikakoode. Asjakohane talletussüsteem ja täielik garantii andmete konfidentsiaalsuse kohta on kaks väga tähtsat nõuet, mida hindaja peab isikuandmete suhtes täitma.

Kohe pärast andmete saamist algab analüüs. Seda tehakse kooskõlas hindamisesmärkide ja -nõuetega. Analüüsi liik ja tehnilised ressursid sõltuvad andmete ja kava omadustest, hindamiseks kättesaadavatest ressurssidest jms.

Kava hindamisel kogutakse andmeid nii kvalitatiivselt (tekstina) kui ka kvantitatiivselt (arvudena). Lisaks on võimalik teha ka analüüsi kvalitatiivselt (andmete kvaliteedi hindamine) või kvantitatiivselt (tuvastatud meetmete hindamine). Kui mõlemad valikud ühendada, saab nimetada neli analüüsikategooriat:

- ✓ kvalitatiivsete andmete kvalitatiivne analüüs;
- ✓ kvantitatiivsete andmete kvalitatiivne analüüs;
- ✓ kvalitatiivsete andmete kvantitatiivne analüüs;
- ✓ kvantitatiivsete andmete kvantitatiivne analüüs.

Aruandlus

Lõpuks peab hindamismeeskond oma töö põhjal koostama asjakohase aruande. Olenevalt hindajate või teiste sihtrühmade (kelle jaoks aruanne koostatakse) teaduslikest vajadustest kirjutatakse see ühes või teises vormis. Seega näiteks õpilaste vanematele, õpetajate komiteele, juhendamismeeskonnale või haridusministeeriumi poliitikutele ei esitata üht ja sama aruannet. Olenemata sellest, et aruande koostamise viise on palju, saab aruandeid koostada üldise ülesehituse alusel, mis hõlmab tiitellehte, kokkuvõtet, hinnatava kava kohta käivat teavet, hindamismeetodit ja saavutatud tulemusi. Tulemuste alusel toimuv arutelu lõpeb järelduste ja soovitustega.

★ Harjutus!

Rääkige oma vanematega (või kaaslasega). Kujutage ette, kuidas teilt küsitakse, mida kursusel teete. Ja teil tuleb idee rääkida neile kava hindamisest, eks! Kui seda teete, vaatab ta teile otsa ja palub, et räägiksite täpsemalt, mis on hindamine.

Proovige selgitada nii, nagu ta poleks kunagi hindamisest kuulnud ega ole sellega kuidagi seotud. Kirjutage üles selgitused.

2 PÕHIIDEED

Kavade hindamise akadeemilistes valdkondades kasutatakse eri allikatest pärit ideid ja strateegiaid. Selles osas tõstame neist mõned esile ning muudame need ülesannete ja harjutuste kaudu reaalseks.

2.1 CIPP-MUDEL

Stufflebeami CIPP-mudel on kavade hindamise korraldamiseks väga hea vahend.

Kõik, mida meil on CIPP-mudeliga seoses konteksti, sisendi, protsessi, tulemi, tegevuste ja eesmärkide kohta öelda, põhineb meie haridusasutuse **PÕHIVÄÄRTUSTEL**.

Põhiväärtuste määratlemine on haridusasutuse juhatuse ja nõukogu ülesanne koostöös meeskonna ja sidusrühmadega. INTENSE'i puhul leiab põhiväärtused **HARTAST**, üleminekujuhendajate **KOOLITUSKAVAST**, sidusrühmadega peetud **ARUTELUDEST** ja organisatsiooni **ÜLEMINEKUKAVAST**. Vt altpoolt.

Mudeli kasutamise kohta lisateabe saamiseks soovitage lugeda hoolikalt läbi järgmise artikli:

<http://openjournals.libs.uga.edu/index.php/jheoe/article/download/628/482>

★ Harjutus!

Leidke internetist CIPP-mudeli kohta lisateavet. Koostage CIPP-mudeli kohta lühikokkuvõte.

2.2 PANUSE ANALÜÜSI MUDEL

„Põhjuse ja mõjuga seotud küsimused on tulemuste hindamisel väga olulised. Kui projekti arendamine tulemuste hindamiseks ei ole praktiline, on panuse analüüsi kaudu võimalik saada põhjuse ja mõju kohta usaldusväärne hinnang. Kava aluseks oleva muudatuste teooria kinnitamine ja teistele potentsiaalselt tulemusi mõjutavatele teguritele tähelepanu pööramine annab kava panuse kohta piisavalt tõendeid.“

John Mayne

Panuse analüüs: põhjuse ja mõju uurimise meetod. 2008

Selgituseks: otsese põhjusliku seose tõestamine ei ole eesmärk omaette. Oleks ebatõenäoline, kui sekkumine oleks teatud tulemuste saavutamisel ainus mõjutegur, arvestades keerulist sotsiaalset keskkonda, kus me töötame. Seega peame formuleerima **OMISTAMISE PROBLEEMI**. Mil määral tulenevad saadud tulemused kava tegevustest?

Panuse analüüs on struktureeritud meetod selleks, et mõista, mil määral tulemused tulenevad teatud tegevusest, mitte teistest teguritest. Otsese põhjusliku seose tõestamine ei ole eesmärk omaette. Oleks ebatõenäoline, kui sekkumine oleks teatud tulemuste saavutamisel ainus mõjutegur, arvestades keerulist sotsiaalset keskkonda, kus me töötame.

Panuse analüüs keskendub sellele, et mõista paremini seda, miks tulemusteni jõuti, milline tähtsus oli tegevustel ning millised olid teised sisemised ja välised tegurid. Põhjenduse kohta tõendite kogumisel ja esitamisel (muudatuste teooria) saab teha mõistliku järelduse. Panuse analüüsis on kuus iteratiivset (korduvat) etappi. Iga etapp arendab **PANUSE LUGU** ja tegeleb eelmise etapi nõrkade külgedega. Vt altpoolt.

★ 1. etapp. Määrake käsitletav omistamise probleem.

See etapp on vajalik kõigi küsimuste formuleerimiseks.

- ✓ Teadvustage omistamise probleemi. Omistamise peamise vea kaudu saab selgitada, miks me sageli teisi liiga karmilt hindame, kui samal ajal päästame end vastutusest, põhjendades oma (ebaeetilist) käitumist. Panuse analüüsis tuleb omistamise veast alati teadlik olla.
- ✓ Leidke kindel põhjuse-tagajärje küsimus, millega tegelete.
- ✓ Tehke kindlaks vajaliku enesekindluse tase.
- ✓ Uurige eeldatava panuse liiki.
- ✓ Leidke ülejäänud peamised mõjutegurid.
- ✓ Hinnake oodatava panuse tõenäosust võrreldes kava mahuga.

★ 2. etapp. Koostage muudatuste teooria.

See etapp koos mõjuahelaga on panuse analüüsi peamine töövahend. Muudatuste teooria ja mõjuahel on teineteisega otseselt seotud.

Iga sekkumine, mis toimub projekti (INTENSE'i) kaudu, põhineb eeldusel selle kohta, mida projekt (sekkumiste kaudu) kaasa toob. Seega on muudatuste teooria selgitus selle kohta, miks teie arvates kaasnevad projektiga positiivsed tulemused. Kui organisatsioon soovib luua muudatuste teooria, tuleb mõelda järgmistele küsimustele.

1. Millised on INTENSE'i eesmärkide täitmise eeldused?
2. Millised on riskid?

Muudatuste teooria esitlemine

- ✓ Määrake üksikasjalikkuse tase.
- ✓ Tehke kindlaks kava eeldatav panus.
- ✓ Loetlege muudatuste teooria aluseks olevad eeldused.

- ✓ Võtke arvesse teised tegurid, mis võivad tulemusi mõjutada.
- ✓ Tehke kindlaks, mil määral on muudatuste teooria vaieldav.
- 3. Kuidas kasutada mõjuahelat muudatuste teooria raames?
- 4. Koostage mõjuahel, kasutades sisendeid, tegevusi, väljundeid, (vahe)tulemusi ja lõpptulemusi.

★ **3. etapp. Koguge muudatuste teooria kohta olemasolevaid tõendeid.**

Hinnake muudatuste teooria seoste loogikat. Kui vaatate üle loogika tugevad ja nõrgad küljed, teooria eri eelduste usutavuse ning selle, mil määral neid on võimalik vaidlustada, saate hea ülevaate kohtadest, kus on vaja konkreetseid tõendeid. Koguge tõendid kokku. Tõendeid muudatuste teooria kinnitamiseks on vaja kolmes valdkonnas: saadud tulemused, muudatuste teooriat käsitlevad eeldused ja muud mõjutavad tegurid.

- ✓ Tulemuste ja tegevustega seotud tõendid
- ✓ Eeldustega seotud tõendid
- ✓ Teiste mõjutavate teguritega seotud tõendid

★ **4. etapp. Pange kokku ja hinnake panuse lugu ning sellega seotud raskuseid.**

Nüüd on võimalik panna kokku panuse lugu, nagu seda on seni arendatud, ja seda kriitiliselt hinnata. Selles etapis tuleks küsida järgmiseid küsimusi. Mõned olulised näited on:

- ✓ Kui usutav on lugu üldiselt?
- ✓ Millised mõjuahela seosed on tugevad?
- ✓ Kas sidusrühmad nõustuvad looga?
- ✓ Kas on selge, millised tulemused on saavutatud?
- ✓ Kas peamised eeldused on kinnitatud?

★ **5. etapp. Otsige lisatõendeid.**

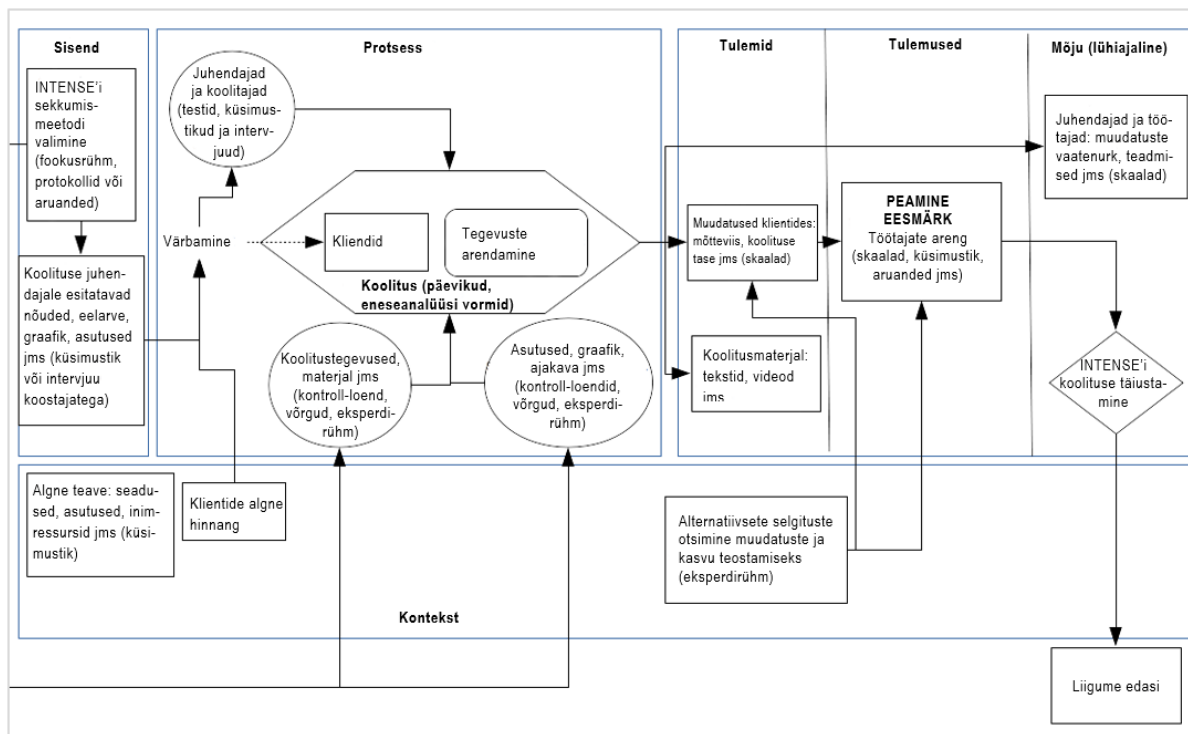
- ✓ Tuvastage, milliseid uusi andmeid on vaja.
- ✓ Kohandage muudatuste teooriat.
- ✓ Koguge uusi tõendeid.

★ **6. etapp. Vaadake panuse lugu üle ja tugevdage seda.**

- ✓ Uute tõenditega saab luua usutavama panuse loo.
- ✓ Toetage eelmise versiooni nõrku kohti või soovitage teha muudatusi muudatuste teoorias.
- ✓ On ebatõenäoline, et ülevaadatud lugu on lollikindel, aga see saab olema tugevam ja usutavam.

Panuse analüüs toimib kõige paremini korduva protsessina. Seega võib siinkohal analüüsis naasta 4. etapi juurde ning hinnata uuesti panuse loo tugevaid ja nõrku külgi.

Järgmisel joonisel on toodud eristatud ülevaade INTENSE'i projekti muudatuste teooriast. See on hindamiskava keskne osa ja seega peamine muudatuste teooria, mis on aluseks kõigile eraldi koostatud partnerite muudatuste teooriatele.

Allikas: Málaga ülikool

Andmete kogumiseks võib kasutada järgmiseid vahendeid, olenevalt partnerist, kes need valib:

- ✓ ametlik statistika;
- ✓ ametlikud aruanded;
- ✓ intervjuud;
- ✓ küsimustik või uuring;
- ✓ skaalad ja graafikud;
- ✓ testid;
- ✓ tähelepanekud: eneseanalüüs, päevik, kontroll-loend.

Lisateabe saamiseks lugege järgmisi dokumente:

- ✓ <https://www2.gov.scot/Resource/Doc/175356/0116687.pdf>
- ✓ https://www.betterevaluation.org/sites/default/files/ILAC_Brief16_Contribution_Analysis.pdf

2.3 OECD KRITERIUMID

Järgmine oluline element on hindamise juhtimiseks kasutatavad kriteeriumid. DAC-OECD on koostanud hulganisti kriteeriume, mida pakutakse välja tegevustena. Palun lugege DAC-OECD hindamiskriteeriume.

<https://www.oecd.org/development/evaluation/qualitystandards.pdf>

2.4 MUUDATUSTE TEORIA

„Organisatsiooni iga sekkumine põhineb eeldustel, mis üheskoos moodustavad teooria. Muudatuste teooria meetod katsetab tegijate teooriat – sest miski pole nii praktiline kui hea teooria.“ (Erik Snel, 2013)

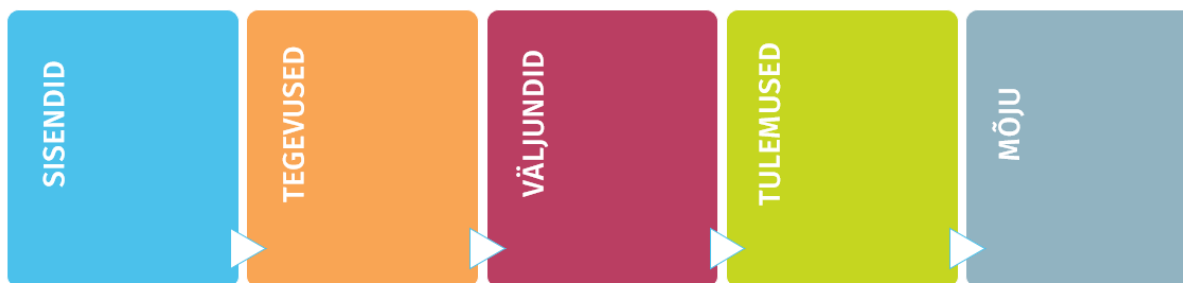
Alltoodud mõjuahel kujutab muudatuste teooria aluseks olevaid järjestikuseid seoseid, mis Wikipedia kohaselt:

„... selgitavad muudatuste protsessi, tuues esile algatuse põhjuslikud seosed, st selle lühiajalised, keskmised ja pikaajalised tulemused. Tuvastatud muudatused määratakse nn tulemuste rajana, mis näitab iga tulemust loogilises suhtes kõigi teistega, ning kronoloogilist voogu. Tulemustevahelisi seoseid selgitatakse põhjenduste või väidetega, miks üht tulemust peetakse teise eelduseks.“

Muudatuste teooria kirjeldab samal ajal ka rakendamise protsessi kulgu. Selle põhjal loodav kava on nii-öelda eduka rakendamise juhiseks. Lisaks aitab see muuta organisatsioonis töötavate inimeste mõtteviisi ja luua koostööprotsesse. Nagu teate, ei muutu midagi, kui inimesed ei muuda oma mõttemalli.

Edukas rakendusprotsess sõltub paljudest teguritest, nagu sobiv koolitus, teoreetilised teadmised, juhatuse tugi ja eelkõige selge pühendumine muudatuste tegemisele. Kui pühendumust pole, on peaaegu võimatu INTENSE'i nii üldise ideena kui ka osadena rakendada.

MÕJUAHEL

Lisateabe saamiseks vaadake palun järgmist videot: https://youtu.be/KRptX_DNL2Q

★ Harjutus

Vastake lühidalt järgmisele küsimusele. Milline roll võib olla muudatuste teoorial teie kui juhendaja töös?

3 HINDAMISPLAAN

3.1 SISSEJUHATUS

Plaan on hindamisetappe käsitlev tegevuskava, mis aitab tuvastada muutusi hinnatavas süsteemis. Hindamisel saab täpsustada kolm stsenaariumit, et teha kindlaks, millist liiki plaani kasutada. Esimesed kaks põhinevad eeldusel, et rühmad on võrreldavad. Kolmas on alternatiiv, kui rühmade võrdlus pole võimalik.

ESIMENE STSENAARIUM: juhuslikustatud kontrollitud uuringud. Need on plaanid, mida täidetakse, kui teil on kava alustamise ja ka osalejate üle täielik kontroll. See hõlmab kontrolli kava lõpuaegade, osalejate valiku, kava eri versioonide ja viiside määramise, nende kasutatavate ressursside jms üle. Sellisel juhul on plaan eksperimentaaluuringute valdkonnas tavapärane.

TEINE STSENAARIUM: mittejuhuslikustatud rühma plaanid. Kui kogu kava või osalejate üle pole võimalik kontrolli saavutada, tuleb loobuda eelmiste plaanide kontrollist. Need on olukorrad, mille puhul saate arendada hindamiskavasid, mis on vormi ja korraldusviisi poolest sarnased eelmainitud kavadega. Ent et puudub täielik kontroll, peaks tulemustesse ettevaatlikult suhtuma. Teisisõnu, kuigi plaan sarnaneb esimese stsenaariumiga, ohustab suutmatust kontrollida kõiki protsessi aspekte tulemuste kehtivust. Sel põhjal tuleks saadud tulemusi pigem kriitiliselt hinnata ja usaldusväärsete tulemuste saamiseks peab kasutama teisi meetodeid.

KOLMAS STSENAARIUM: sidususe uuringud. See on stsenaarium, mille puhul pole garantiid, et eri oluliste osade üle on kontroll. Nendes uuringutes otsitakse alternatiive, mis ei sõltu kahe või enama rühma võrdlemisest.

Neid kolme stsenaariumit saab kasutada kahe peamise meetodi kaudu.

ALTERNATIIVSED PLAANID koosnevad plaanidest, milles kasutatakse tegelikke rühmi. Tegelik või alternatiivne rühm on rühm, mis ei kasuta kava, vaid mille omadused vastavad täpselt rühmale, kus seda kohaldatakse. Nende plaanide puhul on korduvad kontrollitud uuringud kõige tõhusamad. Eristatud kasutusviisi korral saab osasid korraldada ka mittejuhuslikustatud rühma plaanina, kuigi see ei ole nii otstarbekas.

MITTEALTERNATIIVSED PLAANID on sellised, mille puhul ei saa rühmaga seotud faktidele toetuda, ja seega on rühmade võrdlemine võimatu. Need plaanid hõlmavad sidususe plaane.

3.2 PÕHJUSLIK OMISTAMINE

Üks plaani peamistest osadest on kava põhjuslik omistamine. Lisateabe saamiseks lugege järgmist dokumenti: <https://www.unicef-irc.org/publications/751-overview-strategies-for-causal-attribution-methodological-briefs-impact-evaluation.html>

★ Harjutus!

1. Kinnipidamiskeskuses rakendatakse agressiivsuse kontrolli kava, mille tulemused on vastuvõetavad. Ent otsustati alustada teise kavaga, võttes aluseks vastastikuse hooliva suhtumise idee. Uue kava tõhususe kontrollimiseks võrreldi seda teisega; rühm inimesi valiti sobivateks osalejateks. Täpsustage, millist hindamisplaani saab kasutada, ja põhjendage oma valikut.
2. Inglise keele õpetaja kasutab uudset meetodit, mis põhineb teiste ainete õpetajatega koos töötamisel. Näiteks koostavad nad inglise keeles koos majanduse ja ühiskonnaõpetuse õpetajaga väljamõeldud ettevõtte eelarve. Kujutage ette, et peate registreerima õpilasrühma, et koguda asjakohaseid ideid. Kursus kestab terve semestri ning teil on vaja kooli juhtkonna, õpetajate ja osalevate õpilaste nõusolekut. Koostage nende andmete alusel hindamisplaani ettepanek, milles arvestatakse, et andmete kogumiseks võib ühendust võtta rohkem kui ühe õpilasega. Põhjendage oma valikut lühidalt.
3. Kujutage ette, et töötate immigratsioonikeskuses ja proovite kohandada oma töökorda hiljuti vastuvõetud määruste alusel. Teie arvates kaasneb selle programmi kasutuselevõtuga kasutajate tähelepanu halvenemine. Lisaks tundub kasutaja dokumentide kinnitamiseks kuluv aeg olevat märkimisväärselt pikenenud. Samamoodi on kasutajate arv sotsiaaltöötaja kohta suurenenud keskmiselt kolme inimese võrra. Täpsustage seda olukorda, võttes arvesse, millist plaani kasutaksite olukorra faktiliseks toetamiseks. Põhjendage oma valikut.

4 NÄITAJAD

4.1 NÄITAJA MÄÄRATLUS

Kuigi näitajate selgitamise ja kasutamise kohta on eri käsitusviise (Rodríguez Jaume, 2000), viitab see pragmaatilisest vaatenurgast mõõtühikule, mis võimaldab süsteemi jälgida ja hinnata. Määratlusest rääkides tundub see termin olevat seotud teiste mõistega, sealhulgas mõõtmise, muutuja või indeksiga. Siinkohal soovime anda läbipaistva ülevaate nendest terminitest, et oleks võimalik tuvastada nende omavaheline sõltuvus ja kattumine ning et tulevikus ei oleks segadust.

- ✓ Muutuja: üldine nimetus, mis viitab väärtuste kogumile, mida saab kasutada põhinäitajana. Näide: rahvaarv
- ✓ Mõõtmine: tegelikule olukorrale või nähtusele numbrilise väärtuse andmine. Need on tavapärased andmed, mida saab esitada arvu või täiendina. Näide: elanike arv teatud hetkel, seda saab väljendada arvuna (nt 42 670) või täiendina (palju).
- ✓ Näitaja: mõõt, mis esindab kavas kindlat olukorda. Selle eesmärk on toetada otsuste tegemist. Näiteks teatud ajal on rahvastiku arv x (nt 1243). Indeks (või viide): näitajate rühm, mis on avaldusena summeeritud. Selle aluseks on eri näitajate kombinatsioon. Näide: kasvumäär ($CI = x(t-1) / x$)
- ✓ Standard (või kategooria): hulk indekseid ja näitajaid, mis annavad teavet tulemuslikkuse kohta. Näide: IC on mingil hetkel väga suur, suur, keskmine või väike.

Nagu näha, on iga termin järgmisega tihedalt seotud. Need seosed on näidatud tabelis.

Muutuja ↓	Nähtus või mõõde, millel saab olla eri väärtusi
Mõõtmine ↓	Huvipakkuvale nähtusele (arvulise) väärtuse andmine
Näitaja ↓	Mõõt või kindel väärtus, milles muutujat teatud ajahetkel mõõdetakse
Indeks ↓	Näitajate koondamine
Standard	Nähtuse (subjektiivne) hindamine, võttes aluseks näitaja (või näitajate) tulemused

Tabel. Terminite suhted

4.2 NÄITAJATE OMADUSED

Näitajad peavad olema kasulikud ja kehtivad. See tähendab, et need peavad olema suunatud uurimisele ja seotud kogutavate andmetega.

Näiteks kui soovite teada riikliku tervishoiusüsteemi kasutajate arvu, peab näitaja olema tegelikult tervishoiusüsteemi kasutavate inimeste arv, mitte tervishoiusüsteemiga seotud inimeste arv.

Lisaks sellele põhiomadusele viidatakse kirjanduses sageli nn **SMART**-kriteeriumitele. Nutikad ehk SMART-kriteeriumid pakuti esialgu välja nii teadusuuringutes kui ka organisatsioonides, projektides ja kavades eesmärkide sõnastamiseks (Doran 1981). Praegu on neid aga üldistatud teadusliku ja organisatsioonilise valdkonna teistele aspektidele. **SMART** on lühend ingliskeelsetest sõnadest **SPECIFIC (SPETSIIFILINE)**, **MEASURABLE (MÕÕDETAV)**, **ACHIEVABLE (SAAVUTATAV)**, **RESULT-ORIENTED (TULEMUSTELE ORIENTEERITUD)** ja **TIME-LIMITED (AJALISELT PIIRATUD)**.

- ✓ Spetsiifiline – näitaja on spetsiifiline, kui seda väljendatakse selgelt ja täpselt.
- ✓ Mõõdetav – näitajat tuleks väljendada selliselt, et on lihtne näha, kuidas selle suurus saadakse.
- ✓ Saavutatav või teostatav – üldjuhul peetakse seda teostatavaks, kui näitaja sobib hinnatavasse kavasse. Seda võib mõista ka nii, et näitaja on kujundatud selliselt, et seda on võimalik kasutada.
- ✓ Tulemustele orienteeritud – näitaja peab olema asjakohane, et sellega saaks mõõta. Andmete kogumine peab vastama analüüsitava teabele.
- ✓ Ajaliselt piiratud – näitaja peab oleme teatud perioodil tõhus.

Hoolimata nende kriteeriumite kasulikkusest on selge, et need tulenevad eesmärkide püstitamisest. Ülevaatus on igal juhul vaja hindamisvaldkonna paremaks sobitamiseks.

4.3 NÄITAJATE LIIGID

Näitajaid saab liigitada paljude vormide järgi: hinde komponent, objektiivsuse määr, lihtsus, relatiivsus, sisemine või väline jms. Lõpuks sõltuvad näitajad ainult komponendist, milles neid kasutatakse.

SISU NÄITAJAD: kõik, millega koguti kava toimumise olukorra kohta teavet, nt kavast kasu saavate inimeste arv, huvipakkuva rahvastiku osa majanduslik tase, ravitud patsientide arv jms.

SISEND: näitajad, mis mõõdavad muu hulgas kavaga seotud inimressursse, majanduslikke, materiaalseid ja sotsiaal-kultuurilisi aspekte. See hõlmab näitajaid, mis koguvad andmeid kavandamise ja kava rakendamise kohta (eelarve, kalender, planeeritud kohtumiste arv jms).

PROTSESS: siin kasutatud näitajate eesmärk on koguda teavet projekti tegeliku arengu kohta. Näide: koolituskordade arv, materjali hindamine kasutajate poolt, ülesandele kulunud aeg, teatud ülesandega tegelevad inimesed, kava logistikakulud jms.

TULEMID: nende kriteeriumitega otsitakse kava mõju kohta andmeid. Siin tuleb eristada tulemid tulemustest ja mõjust. Tulemid on kõige vahetum mõju ja lühiajalised tulemused, nt haritud inimeste arv, kava lõplik kulu, kasutaja keskmine hinnang kava lõpus jms. Need on vahetulemused. See mõjutab näiteks ühes kohas osaliselt või täielikult kava tulemi tõttu eeskirjades tehtud muudatusi.

Kokkuvõttes on mõju kava pikaajaline mõju, sealhulgas planeeritud ja planeerimata positiivne ja negatiivne mõju. Näiteks piirkonnas saaste vähendamine, teatud rahvastiku osa suhtumise muutmine mingis küsimuses, suhkruvabade toodete tarbimise osakaal.

★ **Harjutus!**

Euroopa Liidul on Eurostati veebileht, kus avaldatakse palju andmeid. Koostage kuni 1000 sõnast koosnev lühiessee prognoositavast rahvastiku arengust Euroopa Liidus. Selle tegemiseks peate otsima Eurostati kogutud näitajate hulgast vastavat näitajat.

Link Eurostati lehele: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

5 ARUANDED, SUHTLUSKAVA JA EETILISED KÜSIMUSED

5.1 ARUANDED

Aruanded on hindamise tulemus. Hindamine peab tagama järgmist:

- ✓ taotlejatele, huvilistele ja teistele aruande saajatele peab olema tagatud piisav teave kava arengu ja mõju kohta;
- ✓ taotlejad ja huvitatud pooled kasutavad aruandeid selleks, et luua põhjalik arusaam kava arengust, selle väärtusest ja seotud otsustest.

Aruande koostamisel tuleks meeles pidada, et taotlejatele ja kava haldajatele ei meeldi tavaliselt pikad aruanded. Eelkõige ootavad nad aruandeid, mis aitavad neil leida lihtsasti teavet, mida nad vajavad kiirete otsuste tegemiseks.

See ei tähenda, et teavet peaks puudu olema. Aruanded peaksid sisaldama ka hindamisprotsessi tehnilisi külgi. Sisu ja selle jagamise viis sõltub igal juhul saajast. Lühidalt öeldes on lõplik eesmärk sisu, ulatuse ja saaja huvi vaheline tasakaal.

Tuleks tähele panna, et aruanded on viis saavutada hindamisprotsessis läbipaistvust, mis rõhutab mõistagi selle usaldusväärsust ja kasulikkust.

Kuigi aruande koostamise kohta on palju reegleid, soovime siin välja pakkuda täieliku hindamisaruande.

Üldised omadused

- ✓ Kirjutage maksimaalselt 30–50 lehekülge (koos eraldi lisadega). Tehnilistel lisadel on vähe kasutusväärtust ja need saab lühiaruannetes välja jätta.
- ✓ Lisage algusesse lühikokkuvõte (kuni 1 lk).
- ✓ Peale selle pange kirja peamised tulemused ja soovitused (kuni 4 lk).
- ✓ Kava kirjeldus
- ✓ Hindamisprotsessi kirjeldus
- ✓ Analüüside ja vahendite üksikasjad võib esitada dokumendi lisadena.

Osadesse

- ✓ Sissejuhatav ja kommenteeritud kokkuvõte
- ✓ Kava kirjeldus: eesmärgid, ressursid, rakendusprotsess, tulemused ja mõne varasema hindamise järeldused
- ✓ Hindamise kirjeldus: eesmärgid ja peamised küsimused; kavand; näitajad, muutujad ja vahendid; protsess; tulemused
- ✓ Järeldused ja soovitused
- ✓ Viited
- ✓ Lisad

5.2 TEABEVAHETUSSTRATEEGIAD

Üldiselt kasutatakse hindamise tulemuste levitamiseks sageli eri strateegiaid ja ressursse, mis tähendab, et koostatakse mitu aruannet. Selles suhtes sõltub suhtlusviisi olemus suurel määral saajast. Üldisemalt on vaja arvestada vähemalt kolme võimaliku sihtrühmaga: 1) tehnikud ja administraatorid, 2) poliitikakujundajad ja juhid ning 3) professionaalid.

Igale sellisele rühmale koostatakse kindel teabevahetuskava, mis sisaldab kasutatavaid vahendeid (aruanded, konverentsid, ajakirjade artiklid, töötabelid jms) ja levitamise kalendrit.

Aruanded esitatakse tavaliselt huvitatud sihtrühmadele. Seega toimub iga aruande esitamiseks, esitlemiseks või avaldamiseks vähemalt üks üritus. See muudab protsessi läbipaistvamaks ja reklaamib projekti.

Levitatavate ressurssidega on ju seotud väga huvitav teema. Praeguse üleilmastumise roll, uute tehnoloogiliste vahendite potentsiaal ja sotsiaalsõrgustike mõju ning võimalike ressursside arv on viimastel aastatel hüppeliselt suurenenud ja sellega tuleb arvestada. Mõned võimalikud ressursid on järgmised:

- ✓ lühiesitlused;
- ✓ märkused, mis võtavad kokku järeldused ja soovitusel. Võite kasutada uudiskirja vormingut, mis on avaldatud nii füüsiliselt kui ka digitaalselt;
- ✓ protsessi, tulemusi, järeldusi jm selgitavad blogid;
- ✓ üksikasjalikud paberaruanded, mis sisaldavad kõiki korraldava asutuse esitatud hinnangute aspekte;
- ✓ pressiteated;
- ✓ ajakirjade teadusartiklid;
- ✓ lühikesed vahearuanded hinnangu eri aspektide kohta.

5.3 EETILISED KÜSIMUSED

Kokkuvõttes on hinnatavate isikute jaoks kõige tähtsamad eetilised normid järgmised.

- ✓ Ärge tekitage inimestele kahju! See on hinnangu koostamisel peamine oht. Kahju võib olla füüsiline (haavad, valu, ebamugavus jms), vaimne seisund (ärevus, haigus, stress jms) ja sotsiaalne olukord (kehv ühiskondlik maine, vastasseis võrdväärsete seas jms) ning majanduslik või mis tahes muu vääritlemine.
- ✓ Ärge jätke inimesi välja sekkumistest, mis on teadaolevalt neile kasulikud. See tähendab, et hinnang ei tohiks takistada kasutajal kavast kasu saada, kui see on osutunud kasulikuks.
- ✓ Võrdlusrühmadesse määramine, mitte hindamiskriteeriumite alusel, peaks toimuma kava alguses. See on hindamise planeerimiseks vajalik nõue. Hindajatel võib olla kiusatus muuta osalejate valimise kriteeriumeid või teha valik või määramine mittemetodoloogiliste kriteeriumite alusel.
- ✓ Salajaste ja isikuandmete tõhus haldus ja kaitse.

Veel üks eetilise mõõde keskendub läbipaistvuse küsimustele, st kõigile isikutele, kes soovivad teada, kuidas hindamist tehti. Sellepärast peab hindamine vastama järgmistele kriteeriumitele: avalik, erapooletu ja taasesitativ.

★ **Viited ja muud allikad**

DAC (1991). Principles for Evaluation of Development Assistance. Paris: OECD. Kättesaadav aadressil: <http://www.oecd.org/dac/evaluation/50584880.pdf>.

Doran, G. (1981). „There's a S.M.A.R.T.“ way to write management's goals and objectives, Management Review, 70(11), 35–36.

Peersman, G. (2014). Criterios de evaluación. Síntesis metodológicas: evaluación de impacto nº3. Florencia: Centro de Investigaciones UNICEF.

Pornpitakpan, C. (2004). The persuasiveness of source credibility: A critical review of five decades' evidence. Journal of Applied Social Psychology 34(2): 249–281.

Rossi, P. H., Lipsey, M. W., & Freeman, H. E. (2004). Evaluation: a systematic approach (7^a Ed.). Londres: SAGE.

Stufflebeam, D. L., & Zhang, G. (2017). The CIPP Evaluation Model: How to Evaluate for Improvement and Accountability. Nueva York: Guilford Publications.

https://www.betterevaluation.org/en/evaluation-options/interim_reports

https://www.usaid.gov/sites/default/files/documents/1870/How-to-Note_Preparing-Evaluation-Reports.pdf

http://www.excellenceforchildandyoung.ca/sites/default/files/docs/webinars/_attach/evaluation_framework_template_example.pdf

https://www.volunteerflorida.org/wp-content/uploads/2017/02/example_process_evaluation_plan_annotated-2.12.15.pdf

https://wmich.edu/sites/default/files/attachments/u350/2017/eval-report-content-checklist_0.pdf

https://www.betterevaluation.org/en/blog/producing_engaging_accessible_evaluation_reports

https://www.betterevaluation.org/en/rainbow_framework/report_support_use/develop_reporting_media

https://www.betterevaluation.org/evaluation-options/interim_reports

https://www.betterevaluation.org/evaluation-options/final_reports

